

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamista koskevassa esitysluonnoksessa on tunnistettu olennaisia vaikutuslajeja, mutta esitysluonnoksessa ei esitetä vaikutusarvioita kaikkien ehdotettavien lainmuutosten osalta. Esimerkiksi vaikutuksia Kansaneläkelaitoksen työntekijöihin ei ole arvioitu. Lisäksi nykytilan kuvausta tulee tarkentaa.

Esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohteet

- i) Esitysluonnoksessa ei ole arvioitu vaikutuksia Kansaneläkelaitoksen työntekijöihin. Miten yhteystietojen ilmoittamisen muutos päätöksissä vaikuttaa Kansaneläkelaitoksen työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä turvallisuuteen? Lisäksi esityksen nykytilan kuvauksessa tulee kuvata, mitä haasteita tai ongelmia yhteystietojen ilmoittaminen päätöksessä on aiheuttanut Kansaneläkelaitoksen työntekijöiden turvallisuudelle.
- ii) Esityksessä tulee todeta, muuttaako ehdotus tietosuojan toteutumista jollakin tapaa. Tietosuojavaikutuksia koskevassa osiossa ei ole arviointia siitä, miten esitys vaikuttaa tietosuojan toteutumiseen, vaan siinä on lähinnä kuvattu tietosuoja-asetuksesta tulevia henkilötiedon käsittelyn periaatteita ja velvoitteita.
- iii) Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada ja käsitellä tietoja tulee tarkentaa. Esityksessä tulee kuvata esimerkein, millaisia uusia tietoja Kansaneläkelaitos voisi hyödyntää etuusjärjestelmien ja oman toimintansa kehittämistä palvelevassa tutkimuksessa sekä tilastojen, arvioiden ja ennusteiden laatimisessa.
- iv) Esityksessä tulee arvioida hallituksen kokoonpanon muutoksen vaikutuksia. Esitysluonnoksessa jää epäselväksi, miten jatkossa ehdokkaat valikoituisivat, kun kiintiöpaikoista luovuttaisiin.

1. Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Tässä esitettävä kuvaus on suora lainaus esitysluonnoksen ”esityksen pääasiallinen sisältö” -jaksosta:

”Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia, valtiontalouden tarkastusvirastosta annettua lakia ja tulotietojärjestelmästä annettua lakia.

Esityksellä toteutettaisiin pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia muutetaan Kansaneläkelaitoksen hallinnon osalta parlamentaarisen työn pohjalta. Tällä esityksellä ehdotetaan tehtäväksi ne parlamentaarisen työryhmän esittämät tarpeelliset muutokset, jotka eivät sisältyneet eduskunnalle keväällä 2024 annettuun hallituksen esitykseen laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 39/2024 vp).

Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin tehtäisiin hallituksen kokoonpanoon liittyviä muutoksia. Lakia muutettaisiin myös siten, että Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajan virkaan voitaisiin nimittää vain Suomen kansalainen, lisäksi täsmennettäisiin sitä, miltä osin valtion virkamieslakia sovelletaan Kansaneläkelaitoksen pääjohtajaan ja johtajiin. Lakiin täsmennettäisiin myös se, miltä osin Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ja hallitus päättäisivät ylimmän johdon virkasuhteeseen liittyvistä asioista.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Kansaneläkelaitos voisi siirtää rutiiniluonteisia avustavia tukitehtäviä yksityiselle taholle. Lisäksi lakiin tehtävillä muutoksilla tarkennettaisiin ja laajennettaisiin Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksia. Lakiin tehtäisiin myös tarpeelliset muutokset päätösten sähköisen tiedoksiantomahdollisuuden laajentamiseksi. Samalla lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen antamasta päätöksestä olisi käytävä ilmi yhteystieto, josta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtiontalouden tarkastusvirastolle tulisi oikeus tarkastaa Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon tarkoituksenmukaisuutta, tuloksellisuutta ja laillisuutta.”

2. Arvio hallituksen esitysluonnoksesta ja vaikutusarvioinneista

2.1 Yleiset huomiot

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksen keskeisistä ehdotuksista ja tavoitteista saa käsityksen. Esityksen selkeyttä kuitenkin parantaisi se, että nykytilaa, tavoitteita, keskeisiä ehdotuksia, vaikutuksia ja vaihtoehtoja keskittyttäisiin kuvaamaan niille tarkoitetuissa osiossa. Esitysluonnoksessa kuvataan näitä asioita osin sekaisin, mikä haittaa esitysluonnoksen selkeyttä.

Arviointineuvosto tuo esille, että hallituksen esityksen nykytilan riittävän tarkka kuvaaminen ja arvioiminen on merkityksellistä, jotta voidaan arvioida, saavutetaanko esityksen tavoitteet ehdotettavilla keinoilla ja onko muutos nykytilaan tarpeellinen.

Arviointineuvosto katsoo, että esityksen nykytilan arviota tulee osin täydentää. Esimerkiksi esitysluonnoksen nykytilan kuvauksessa käsitellään yhteystietojen ilmoittamista päätöksessä. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan kuvata, mitä haasteita tai ongelmia nykytilanne on aiheuttanut esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen työntekijöiden turvallisuudelle. Nykytilan haasteita käsitellään esitysluonnoksen muut toteuttamisvaihtoehdot -osiossa vain Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelijöiden näkökulmasta, mutta haasteita ei ole kuvattu esimerkiksi niiden työntekijöiden näkökulmasta, jotka antavat lisätietoja päätöksistä.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan Kansaneläkelaitokselle oikeutta saada salassapitosäännösten estämättä lainsäädännön kehittämistä koskevien ehdotusten laatimiseksi välttämättömiä tietoja muun muassa Eläketurvakeskukselta, Verohallinnolta, Maahanmuuttovirastolta, Tilastokeskukselta, Opetushallitukselta ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä. Tietoja ei saisi hyödyntää etuuskäsittelyn toimeenpanossa.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa ei käy riittävän selkeästi ilmi, onko kyse kokonaan uusien tietosisältöjen hyödyntämisestä vai onko kyse tietojen käyttötarpeen laajennuksesta Kansaneläkelaitoksen tehtävien hoitamisessa. Esityksessä tulee kuvata esimerkein, millaisia uusia tietoja Kansaneläkelaitos voisi hyödyntää etuusjärjestelmien ja oman toimintansa kehittämistä palvelevassa tutkimuksessa sekä tilastojen, arvioiden ja ennusteiden laatimisessa.

Arviointineuvosto pitää puutteena sitä, että esitysluonnoksessa ei esitetä vaikutusarvioita kaikkien ehdotettavien lainmuutosten osalta. Hallituksen esitykseen tulee kirjoittaa tiivis katsaus esityksessä ehdotetun lainsäädännön pääasiallisista vaikutuksista. Näitä ovat ehdotetun sääntelyn soveltamisesta johtuvat olennaiset seuraukset.¹

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esitysluonnoksessa on tunnistettu yhteisvaikutuksia sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevan hallituksen esityksen kanssa, joka on eduskunnassa samanaikaisesti käsiteltävänä tämän esityksen kanssa.

2.2 Taloudelliset vaikutukset

Arviointineuvosto katsoo, että taloudellisia vaikutuksia on käsitelty riittävästi.

¹ Ks. hallituksen esityksen laatimisohteet. <https://helo.finlex.fi/iv-hallituksen-esityksen-perusrakenne/sisallys/#jakso-4-2-paaasialliset-vaikutukset>

2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esitysluonnoksessa on arvioitu ehdotuksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia.

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esitysluonnoksessa on tunnistettu tarve tietosuoja-vaikutusten käsittelylle. **Arviointineuvosto tuo kuitenkin esille**, että tietosuoja-vaikutuksia koskevassa osiossa ei ole arviointia siitä, miten esitys vaikuttaa tietosuojan toteutumiseen. Esitysluonnoksessa on lähinnä kuvattu tietosuoja-asetuksesta tulevia henkilötiedon käsittelyn periaatteita ja velvoitteita, joita tulee noudattaa Kansaneläkelaitoksen toiminnassa. **Arviointineuvosto kiinnittää huomiota siihen**, että lain vaatimusten kuvaaminen ei ole sama asia kuin muutoksesta aiheutuvien vaikutusten arvioiminen. Esityksessä tulee vielä selkeästi kuvata, muuttaako ehdotus tietosuojan toteutumista jollakin tapaa.

Esitysluonnoksen muut toteuttamisvaihtoehdot -osiossa tuodaan esille, että Kansaneläkelaitoksessa päätöksiä tekeviin etuuskäsittelijöihin on yhä enenevässä määrin alkanut kohdistua uhkailua, maalittamista ja vainoamista. Tällaista vakavaa häirintää kohdistuu Kansaneläkelaitoksen toimihenkilöiden ohella jossain määrin myös heidän perheenjäseniinsä. Ongelman vakavuuden vuoksi sosiaali- ja terveysministeriössä selvitetään mahdollisuutta sellaiseen muutokseen, että päätöksen tehneen henkilön nimi jätettäisiin kokonaan pois päätöksestä. Tämä merkitsisi poikkeamista vallitsevasta hallintopäätösten allekirjoituskäytännöstä ja vaatisi myös Kansaneläkelaitoksesta annetun asetuksen muuttamista.

Arviointineuvosto pitää puutteena sitä, että esitysluonnoksessa ei ole arvioitu vaikutuksia Kansaneläkelaitoksen työntekijöihin. Epäselväksi jää, onko häirintä kohdistunut vain päätöksiä tekeviin etuuskäsittelijöihin vai myös henkilöihin, jotka antavat päätöksestä lisätietoja. Miten yhteystietojen ilmoittamisen muutos päätöksissä vaikuttaa Kansaneläkelaitoksen työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä turvallisuuteen?

Esitysluonnoksen mukaan Kansaneläkelaitos voisi siirtää sosiaaliturvan toimeenpanoon liittyvän avustavan tehtävän yksityiselle taholle. Yksityiselle siirrettävät tehtävät olisivat rutiiniluonteisia avustavia tukitehtäviä, joissa ei käytetä julkista valtaa. Tällaisia tehtäviä olisivat Kansaneläkelaitokselle saapuvien hakemusten ja muiden asiakirjojen vastaanotto, lajittelu sekä asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen tallentaminen, Kansaneläkelaitoksen lähettämien asiakirjojen tulostaminen ja kuorittaminen.

Esitysluonnoksessa todetaan, että avustavia tehtäviä suorittavilla on vastaava salassapitovelvollisuus tehtävässään tietoonsa saamista arkaluontoisista asiakas- ja potilastiedoista kuin virkamiehillä. Kansaneläkelaitoksen on varmistettava ohjeistamis- ja valvontavelvollisuutensa puitteissa, että avustavia tehtäviä suorittavat henkilöt ovat tietoisia salassapito- ja vaitiovelvollisuudestaan. **Arviointineuvosto katsoo**, että esitysluonnoksesta ei ilmene, miten yksityisen hoitamaa tehtävää käytännössä valvottaisiin, ja voiko avustavien tehtävien siirtoon yksityiselle taholle liittyä joitakin riskejä.

Arviointineuvosto pitää puutteena sitä, että esitysluonnoksessa ei ole arvioitu hallituksen kokoonpanon muutoksen vaikutuksia. Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia muutettaisiin Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittäneen parlamentaarisen työryhmän ehdotuksen mukaisesti siten, että Kansaneläkelaitokseen hallituksen kokoonpanossa säilytettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön kiintiöpaikka, mutta muita kiintiöpaikkoja ei enää nimenomaisesti säännöksessä mainittaisi. Esitysluonnoksessa jää epäselväksi, miten jatkossa ehdokkaat valikoituisivat, kun kiintiöpaikoista luovuttaisiin.

3. Lainsäädännön arviointineuvoston lausuma

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto on annettu laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta (hankenumero: STM117:00/2023), jonka sosiaali- ja terveysministeriö toimitti arviointineuvoston käyttöön sähköpostitse 19.6.2025. Lausunto on julkinen.

Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Helsingissä 2. heinäkuuta 2025

Eeva-Liisa Inkeroinen

Lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja

Annika Collin

Johtava asiantuntija, lainsäädännön arviointineuvoston sihteeri

Yhteystiedot:

Valtioneuvoston kanslia
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
vnk.fi
p. 0295 16001

Liite 1 Arviointineuvoston käyttämät standardilausumat

5. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää kiitettävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvostolla on vain vähäisiä lisäysehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen.

4. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

3. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

2. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

1. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen puutteet ovat niin merkittäviä, ettei esitysluonnos täytä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimuksia. Hallituksen esitysluonnoksen pohjalta ei pysty muodostamaan riittävää ja perusteltua käsitystä esityksestä, eikä sen taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ilman puutteellisuuksien korjaamista on vakavasti harkittava, voiko hallituksen esityksen antaa eduskunnan käsiteltäväksi.*

* Viimeinen virke jätetään pois niissä tilanteissa, kun esitystä ei käytännössä voida vetää pois.